

Examen HAVO

2016

tijdvak 2
dinsdag 21 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Vroegopstap

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Vroegopstap is een initiatief van twee moeders uit Friesland. Zij maken zich zorgen over het drankgebruik van de jeugd. Door het sluitingstijdstip van cafés te vervroegen, hoopt het duo dat het drankgebruik zal verminderen, evenals het aantal verkeersongelukken. Ook vergroot een vroeger sluitingstijdstip de sociale controle en biedt het ouders meer gelegenheid hun kinderen te brengen en te halen (tekst 1).

De moeders organiseerden een burgerinitiatief (tekst 2), een nieuwe vorm van inspraak. Hoewel het burgerinitiatief Vroegopstap door de Tweede Kamer niet geldig werd verklaard, overweegt het CDA het voorstel over te nemen.

Lees tekst 1.

De actie heeft nog niet gezorgd voor het gewenste resultaat: het concreet vervroegen van de openingstijden en het eerder sluiten van cafés en discotheken. In het barrièremodel wordt het proces beschreven of en hoe een maatschappelijke eis leidt tot het gewenste resultaat. De eerste barrière is door de actiegroep met succes genomen. Bij het nemen van deze barrière heeft een aantal actoren een rol gespeeld.

- 3p 1
- Wat houdt deze eerste barrière in?
 - Noem twee groepen actoren die hierbij een rol speelden. Verwijs per groep actoren naar de betreffende regels in tekst 1.

De actiegroep wil “niet verbonden zijn aan een politieke partij” (regels 41-43). Stel: een politieke partij stelt zich achter het idee van de initiatiefnemers van de actiegroep, roept burgers op het initiatief te ondertekenen en stelt het vervroegen van de openings- en sluitingstijden in de Tweede Kamer aan de orde.

Een van de functies van politieke partijen in het besluitvormingsproces is de communicatiefunctie.

- 2p 2
- Noem twee **andere** functies die deze politieke partij dan vervult in het politieke besluitvormingsproces over de openings- en sluitingstijden.

Lees tekst 2.

Met dit burgerinitiatief Vroegopstap proberen de moeders een oplossing te vinden voor hun probleem.

- 2p 3
- Wat maakt een maatschappelijk probleem tot een politiek probleem? Noem daarvoor een reden en verwijs daarbij naar tekst 2.

De initiatiefnemers voeren een aantal zaken aan die van algemeen belang geacht worden en waarvoor de overheid verantwoordelijkheid draagt.

- 2p 4 Welke twee hoofdtaken van de overheid zijn in tekst 2 te herkennen?
Licht je antwoord toe met verwijzing naar tekst 2.

Een burgerinitiatief is een mogelijkheid om een onderwerp op de agenda van de Tweede Kamer te krijgen. In de Grondwet staat al een aantal grondrechten geformuleerd die het de burger mogelijk maakt om zelf deel te nemen aan het politieke proces.

- 2p 5 Noem twee grondrechten die deelname aan politiek mogelijk maken..

Het burgerinitiatief is volgens de journalist Otten ingesteld “om de teleurgestelde burger een stem te geven”. (NRC-Next, 28 maart 2008)
Teleurgesteld zijn in politiek kan een reden zijn om je niet meer met politiek te willen bemoeien.

Er zijn ook andere redenen waarom mensen niet geïnteresseerd zijn in politiek.

- 2p 6 Noem twee andere redenen waarom mensen mogelijk niet willen deelnemen aan politiek.

De petitie van het burgerinitiatief Vroegopstap is ingediend bij de Tweede Kamer. Een burgerinitiatief kan zich ook op provinciaal of gemeentelijk niveau afspelen.

- 2p 7 Welk politiek orgaan op provinciaal niveau en welk politiek orgaan op gemeentelijk niveau is te vergelijken met de Tweede Kamer?

De verzoekschriftencommissie van de Tweede Kamer heeft het verzoekschrift van Vroegopstap afgewezen, omdat de 120.000 handtekeningen niet schriftelijk maar digitaal verzameld zijn. Toch blijkt het doek nog niet gevallen te zijn voor de eis van vervroegde openings- en sluitingstijden. Het CDA overweegt om het plan van de moeders over te nemen en in te dienen als wetsvoorstel. Dan praat de Kamer er alsnog over. Veel kans van slagen lijkt dat echter niet te hebben.

Het parlement heeft een aantal rechten.

- 1p 8 Van welk formeel recht van de Tweede Kamer overweegt de CDA-fractie in de Tweede Kamer gebruik te maken?

Opgave 2 Vrouwen aan de top

Bij deze opgave horen de figuren 1a en 1b en de teksten 3 en 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Aan de top van het bedrijfsleven zijn maar weinig vrouwen te vinden (figuur 1a). De Wet bestuur en toezicht bepaalt dat de raden van commissarissen en raden van bestuur¹⁾ in 2016 voor 30 procent uit vrouwen moeten bestaan (tekst 3). Lukt dit niet, dan wil onderwijsminister Bussemaker (PvdA) die ook emancipatie in haar portefeuille heeft, overgaan tot de invoering van een quotum: een verplicht percentage vrouwen in de top van het bedrijfsleven.

Minister Bussemaker hoopt de doelstelling van de Wet bestuur en toezicht zonder quotum te bereiken. Ze lanceerde daarom in december 2014 samen met werkgeversorganisatie VNO-NCW een databank voor topvrouwen. De Tweede Kamer riep haar echter in april 2015 middels een motie op hiermee te stoppen (tekst 4).

noot 1 De Raad van Bestuur is het hoogste leidinggevende orgaan van een bedrijf. De Raad van Commissarissen houdt toezicht op de Raad van Bestuur. Samen vormen deze twee organen de top van een bedrijf.

Bekijk figuur 1a en figuur 1b.

Bij het analyseren van een maatschappelijk vraagstuk kun je vanuit verschillende invalshoeken/benaderingswijzen vragen stellen.

- 2p 9
- Formuleer op basis van figuur 1a of 1b een onderzoeksvraag vanuit de vergelijkende invalshoek die betrekking heeft op het vraagstuk dat er weinig vrouwen in de top van het bedrijfsleven te vinden zijn.
 - Geef vervolgens op basis van figuur 1a of 1b een antwoord op deze vraag.

Lees tekst 3.

Het proces van politieke besluitvorming kan beschreven worden met behulp van het systeemmodel. In dit model worden vier fasen onderscheiden.

- 2p 10
- Welke fase van het proces van politieke besluitvorming met betrekking tot de Wet bestuur en toezicht is te herkennen in tekst 3? Geef een passend citaat bij deze fase (maximaal twee zinnen).

Ook op Europees niveau houdt men zich bezig met het politieke vraagstuk van het geringe aantal vrouwen in de top van het bedrijfsleven. Bij de totstandkoming van een Europese richtlijn zoals beschreven in het krantenartikel in het onderstaande kader, spelen drie politieke organen van de Europese Unie (EU) een rol.

- 3p 11 Geef aan welke organen ingevuld dienen te worden in het krantenartikel in het onderstaande kader bij de cijfers 1, 2 en 3.

...(1)... stemt voor vrouwenquota

...(1)... heeft woensdag een voorstel van ...(2)... gesteund waarin wordt opgeroepen om voor 2020 ten minste 40% vrouwen in besturen van bedrijven te hebben.

Het lastigste deel komt echter nog wanneer het voorstel voor verdere discussie naar ...(3)... gaat. Verschillende lidstaten vinden namelijk dat Brussel zich niet met deze zaken moet bemoeien.

naar: Trouw, 21 november 2013

Samenwerking op internationaal niveau kan plaatsvinden op twee manieren: intergouvernementeel of supranationaal. Dit onderscheid zegt wat over de manier waarop besluiten worden genomen. In het geval van vrouwenquota is er sprake van intergouvernementele besluitvorming.

- 2p 12 Leg uit dat deze vorm van besluitvorming mogelijk tot gevolg heeft dat het voorstel voor een vrouwenquotum niet zal worden aangenomen. Betrek in je antwoord een kenmerk van deze vorm van besluitvorming en een gegeven uit het krantenartikel in het kader van vraag 11.

Lees tekst 4.

De PvdA en de VVD denken verschillend over de databank (lijst) van Bussemaker. Dit verschil in standpunt kan worden verklaard vanuit het feit dat beide partijen tot een andere politieke stroming behoren.

- 4p 13 a Geef op basis van een uitgangspunt van de politieke stroming waartoe de VVD behoort een mogelijke verklaring voor het feit dat deze partij tegen de databank van Bussemaker is. Noem zowel de naam als het uitgangspunt van de stroming.
- b Geef op basis van een uitgangspunt van de politieke stroming waartoe de PvdA behoort een mogelijke verklaring voor het feit dat deze partij vóór de databank van Bussemaker is. Noem zowel de naam als het uitgangspunt van de stroming.

Opgave 3 Online etnische media

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2014 deed Jaswina Elahi (Universiteit Tilburg) een onderzoek naar online etnische media, zoals websites Kaise.nl en Maroc.nl. Deze websites blijken van groot belang voor de identiteitsontwikkeling van Hindoestaanse en Marokkaanse jongeren (tekst 5).

Lees de regels 1 tot en met 19 van tekst 5.

Massamedia vervullen verschillende functies voor individuen, zoals de informatiefunctie en de amusementsfunctie.

- 4p 14 Welke andere functies van de media voor individuen vervullen de 'eigen' websites voor allochtone jongeren volgens tekst 5? Noem er twee en licht elke functie toe met behulp van een gegeven uit de regels 1 tot en met 19.

Lees de regels 20 tot en met 25 van tekst 5.

- 2p 15 Leg uit dat het gebrek aan aandacht van traditionele media voor onderwerpen die migranten aanspreken een gevolg kan zijn van de toenemende marktgerichtheid van de media. Begin je antwoord met een uitleg van het begrip marktgerichtheid.

Voldoende aandacht, ook voor etnische groepen, in de programmering van de publiek omroep sluit direct aan bij een van de uitgangspunten van het mediabeleid van de Nederlandse overheid.

- 1p 16 Bij welk uitgangspunt van het mediabeleid sluit dit streven direct aan?
- 2p 17 Leg uit waarom de overheid veel eisen kan stellen aan de programmering van de publieke omroep, maar slechts in beperkte mate aan de programmering van commerciële zenders.

Er bestaat verschil van mening over de vraag in hoeverre de overheid zich moet bemoeien met de media.

- 2p 18 Noem één argument **vóór** overheidsbemoeienis met de media en één argument **tegen** overheidsbemoeienis met de media.

Opgave 4 Berichtgeving over jeugdcriminaliteit

Bij deze opgave horen tekst 6 en figuur 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2014 verscheen er een onderzoek in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) naar de berichtgeving over jeugdcriminaliteit. In tekst 6 worden enkele resultaten besproken.

Lees tekst 6.

In tekst 6 is sprake van de veiligheidsparadox.

- 2p **19** Geef een mogelijke verklaring voor het ontstaan van de veiligheidsparadox met behulp van een verwijzing naar de regels 1 tot en met 5 van tekst 6. Begin je antwoord met een omschrijving van het begrip veiligheidsparadox.

Tussen kranten bestaan er verschillen in de manier waarop ze over jeugdcriminaliteit berichten (figuur 2). Bij nieuwsselectie spelen verschillende criteria een rol, zoals 'actualiteit'.

- 2p **20** Noem twee andere selectiecriteria die te herkennen zijn in de regels 6 tot en met 31 van tekst 6 en geef bij elk criterium een passende verwijzing naar de tekst.

Bekijk figuur 2.

De hoeveelheid aandacht voor berichtgeving over strafrechtelijke incidenten verschilt per krant.

Op grond van de soort berichtgeving kunnen kranten worden ingedeeld in twee categorieën.

- 3p **21** Leg uit welke categorie krant op plek 1 hoort te staan en welke categorie krant op plek 2. Betrek in je antwoord:
- van beide categorieën een kenmerk;
 - voor beide categorieën een gegeven uit figuur 2 dat bij dit kenmerk aansluit.

Opgave 5 De jongerenrechtbank

Bij deze opgave hoort tekst 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In het voorjaar van 2015 hebben drie Amsterdamse scholen als proef een zogenaamde jongerenrechtbank opgericht. Jongeren die zich voor het eerst schuldig maken aan een licht vergrijp met impact op de omgeving, krijgen de kans zich te verantwoorden tegenover juryleden¹⁾ van hun eigen leeftijd. Het gaat om feiten die de dader al bekend heeft, zodat de jury alleen over de strafmaat hoeft te oordelen (tekst 7).

noot 1 De leden van de jongerenrechtbank worden juryleden genoemd.

Lees de regels 1 tot en met 22 van tekst 7.

In de regels 13 tot en met 16 worden enkele voorbeelden gegeven van vragen die door de juryleden werden gesteld aan een meisje dat een mes mee naar school had genomen.

In het strafrecht wordt onderscheid gemaakt tussen daadstrafrecht en daderstrafrecht.

- 2p **22** Leg uit of de vragen passen bij daadstrafrecht of bij daderstrafrecht. Begin je antwoord met een beschrijving van het verschil tussen beide.

Lees de regels 23 tot en met 32 van tekst 7.

De jongerenrechtbank kan volgens Marcouch een waardevol alternatief zijn voor de traditionele aanpak (regels 30-32).

- 1p **23** Hoe worden veel vergrijpen die gepleegd worden door jongeren tussen de 12 en 18 jaar en die ernstig genoeg zijn om aan justitie voor te leggen, op dit moment afgedaan?

Lees de regels 33 tot en met 48 van tekst 7.

Een voorbeeld van een maatregel die door de jongerenrechtbank kan worden opgelegd, is het schrijven van een excuusbrief aan het slachtoffer. Stel dat deze straf wordt opgelegd aan een jongere die als dader betrokken was bij een vechtpartij waarbij het slachtoffer in de struiken is geduwd. Het slachtoffer heeft geen verwondingen opgelopen.

- 3p **24** Geef drie argumenten om de keuze voor deze straf te onderbouwen. Ieder argument moet gebaseerd zijn op een ander doel van straf en deze doelen moeten ook genoemd worden.

Lees de regels 49 tot en met 57 van tekst 7.

De kennis die de juryleden opdoen over het Nederlandse rechtssysteem, kan ertoe leiden dat mediaberichtgeving over dit onderwerp een andere invloed op hen heeft dan op jongeren die deze kennis missen.

Er bestaan verschillende theorieën over de invloed van de media.

- 3p 25 Leg uit welke theorie gebruikt kan worden om te verklaren dat mediaberichtgeving over het Nederlandse rechtssysteem een andere invloed heeft op juryleden dan op jongeren die niet in een jury hebben gezeten. Betrek in je antwoord een omschrijving van het begrip referentiekader.

Opgave 6 Trouw een crimineel

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Uit onderzoek van criminologe Mioara Zoutewelle blijkt dat een relatie en het vaderschap mannen minder crimineel maken. Relatietraining voor criminele jongeren lijkt haar dan ook een goed idee.

Lees de regels 1 tot en met 11 van tekst 8.

Er bestaan verschillende sociologische theorieën ter verklaring van crimineel gedrag, zoals de sociale-controletheorie.

- 2p 26 Noem een andere sociologische theorie waarmee het positieve effect verklaard kan worden van het hebben van een relatie en kinderen op criminaliteit. Licht je antwoord toe.

Lees de regels 12 tot en met 29 van tekst 8.

Zoutewelle gebruikte voor haar onderzoek zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksgegevens.

- 2p 27 Geef van beide soorten onderzoeksgegevens een juist voorbeeld uit de regels 12 tot en met 29 van tekst 8.

Lees de regels 30 tot en met 39 van tekst 8.

- 2p 28 Geef twee verklaringen voor het feit dat criminaliteit vooral gepleegd wordt door mannen.

Lees de regels 40 tot en met 57 van tekst 8.

Zoutewelle stelt voor om de reclassering een soort relatietraining te laten geven aan criminele jongeren.

- 2p 29
- Bij welke hoofdtaak van de reclassering past deze activiteit?
 - Noem een andere taak van de reclassering.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

In de visies op de aanpak van criminaliteit zien we accentverschillen tussen politieke stromingen.

- 2p **30** Past de aanbeveling van Zoutewelle (regels 43-46) beter bij de standpunten van de PvdA of bij de standpunten van de VVD? Beargumenteer je antwoord door de visie van beide partijen op criminaliteitsbestrijding kort te beschrijven.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.